

<https://nazory.aktualne.cz/komentare/ceske-graffiti-hnus-cmaranic-se-rozlezl-mesty/r~2e005ce28f5111ec9ba00cc47ab5f122/>

Martin Fendrych | Komentáře

včera

České graffiti? Hnus čmáranic se rozlezl městy, obráží hloubku naší lhostejnosti

V rozlezlém, prostor zošklivujícím, destruuujícím graffiti je něco, co se silně podobá plechovým miláčkům hyzdícím ulice a reklamám, jež taky rády okupují naši mysl.

Hodně mluvíme o "kvalitě života", o kvalitě a úrovni české společnosti. Skoro vždycky se tyto hodnoty měří především ekonomickými parametry, čísla a grafy. Zároveň víme, že se život čím dál víc přesouvá do měst. Před zhruba deseti lety se všechna česká, moravská a slezská města rozkládala na území o rozloze skoro 21 tisíc čtverečních kilometrů, což činilo 27 procent rozlohy Česka. Žilo v nich ovšem celkem 7,3 milionu obyvatel, tedy 70 procent celkového počtu. Dnes bude to číslo skoro jistě ještě vyšší. Města se dávno stala

naším obrazem, jejich stěny naším obtiskem. Neznám město - a mohu se mýlit, kde by část zdí domů, mostů, podchodů, ale i kandelábrů nebyla poznamenána něčím, čemu se říká graffiti, ale co jsou zdrcující, většinou jen ohyzdné čmáranice.

Jsme na to zvyklí. Jsme vůči tomu pseudovýtvarnému moru silně rezistentní, už ho vlastně ani nevnímáme. Podívám se v Břevnově z okna, soused naproti má nově omítnutou garáž, a samozřejmě že je počmáraná jakýmsi jakoby záhadným, prázdným, ošklivým nápisem a ten nápis je ještě přeškrtnán. Stejně se to má s vraty naší garáže, jakmile jsem je natřel, už se na nich někdo vyřádil černým sprejem. Nemá smysl s tím něco dělat, jakmile je natřete, šup a zohyzdí je. To je železný zákon místních sprejerů.

Jdete pěšky z Břevnova do centra Prahy a potkáváte na zdech, výlohách a jiných dostupných plochách jeden hnusnější výron nefantazie než druhý. Řekl bych, že tak jedna setina promile skrývá snad nějakého ducha, nějaký nápad. Nemám nic proti kráse a výrazu, i kdyby byly násilně vtisknuty na cizí, opuštěnou zeď či střechu, ale tohle nemá s krásou skoro nikdy a nikde nic společného. Není to JW Mind Strike, Toy_Box, Michal Škapa nebo snad nějaký Banksy, ani žádný neznámý výtvarník, který dělá street art a chce nás na něco upozornit, chce náš svět posunout.

Obklopují nás skoro vždycky jen a jen klikyháky plné agrese a bez špetky talentu, bez nápadu. Pokud je v tom obřím množství ještě vnímáte, vidíte spíš mohutnou frustraci, snad pomstu okolí, prostoru, výstřik sprejové nespokojenosti. Ta frustrace se pak v Praze vyvalí stejně na Starém Městě jako na Proseku nebo jiném sídlišti.

Vím, že v tom nejsme sami, graffiti tohoto typu jsem viděl v mnoha evropských městech i v USA. Jenomže v Praze, té se teď budu držet, protože tu žiju, se tomu nedá vyhnout. A vím, že byly a jsou různé anti-graffiti akce, ale podle mne nikdy dost, nikdy skutečně nezabraly. A tak žiju ve městě drsně, šeredně poničeném ubohým, dennodenním vandalismem.

Zimbardova rozbitá kára v nóbl čtvrti

Už mnoho let je velmi dobře známo, že ponechaný bordel nejrůznějšího typu - a graffiti do výčtu samozřejmě patří - má svoje důsledky. Nebo jinak, ono to něco zobrazuje a zároveň

něco vyvolává. Odpovídá tomu známá a slavná "teorie rozbitých oken" (Broken windows theory). Už v roce 1969 udělal psycholog ze Stanfordovy univerzity Philip Zimbardo terénní studii na toto téma. Ponechal dvě auta se staženou střechou bez značek na dvou různých místech, v chudé, zločinem sužované části New Yorku a v bohaté části Palo Alto v Kalifornii.

Výsledek byl celkem jasný. V chudé sekci NY byl vůz velmi rychle destruován, kdežto v Palo Alto zůstal netknut. Zimbardo tedy vzal palici a auto surově poničil. Pak už to šlo fofrem, zanedlouho bylo auto zničeno, rozebráno na kusy. Pro psychologa z toho vyplynulo, že opuštěný vůz nesoucí známky poničení, a tedy lhostejnosti, vzápětí vyvolává automatickou potřebu ničít.

O 13 let později jeho studii rozvinuli kriminologové George L. Kelling a James Q. Wilson v článku pro The Atlantic. Kelling k tomu později řekl: "Naší myšlenkou je, že jakmile zavládne nepořádek, je jedno, v jakém prostředí se to stane, ale věci se začnou vymykat kontrole."

Ještě o 11 let později byl starostou New Yorku zvolen známý republikán Rudy Giuliani, který se rozhodl ulice města vyčistit od zločinu. Pomohl mu nový šéf policie William Bratton, který se soustředil právě na rozbitá okna, počmárané vchody do metra atd. Giuliani a Bratton poslali do ulic stovky policajtů, kteří se soustředili na vandaly. Rychle to přineslo ovoce. Zločinnost sice nevymizela, ale značně poklesla.

Jaký má dnes smysl vracet se k "teorii rozbitých oken"? U nás by se mohla spíš jmenovat "teorie počmáraných zdí". V Praze není kriminalita srovnatelná se zločinností v New Yorku, ale otisk ne-řádu, otisk lhostejnosti vůči kvalitě veřejného prostoru tu vidíte dnes a denně. Jistěže se v hlavním městě krade, aby ne, zná to zřejmě každý usedlík. Komu tu nevykradli auto, byt či sklep? Ale taky vidíte, jak se masivně kašle na pravidla, dělají to odedávna řidiči, dělají to cyklisti, účastní se toho chodci, klidně i matky s kočárky. Plno lidí kašle a kašlalo na pravidla anticovidová. Pražáci, jistěže ne všichni, ale mnozí, prostě "nedodržíjí", kašlou na to.

Městský ošklivismus

Sprejový vandalismus je jistě jen jedním z projevů, ale je tak masivně viditelný, tak nepřehlédnutelný, pokud jste si na něj ovšem už nezvykli, že - alespoň podle teorie rozbitých oken - kašlání na pravidla, a tedy i na společný zájem, vyvolává a podporuje. Nemůže tomu být jinak. Bylo by zajímavé alespoň se pokusit o nějakou masivnější akci proti zohyzďujícímu sprejování, jak akci čistící, tak akci místních autorit, ostatně Praha přece disponuje velmi drahou městskou policií, jež by se tomu mohla plně věnovat.

Jinou věcí je sama podstata tohoto zločinně rozšířeného městského "ošklivismu". Proč to vlastně sprejeři bez náznaku talentu dělají? Co chtějí světu, Praze, Brnu, Ostravě či dalším městům a jejich obyvatelům či municipalitám sdělit? Nebo nesdělují nic? Jen se nudí, jen vyhazují často obří peníze za drahé spreje? Počárány bývají obrovské úseky zdí, třeba pod parkem na Letné směrem k Vltavě. To musely být stovky plechovek...

Chtějí se ti lidé nějak vyjádřit a na nic lepšího se nezmohou? Chtějí se podepsat, projevit, proslavit, ale jejich výtvarná úroveň je otrěsně ubohá a nízká? Nebo chtějí docela obyčejně ničít? Vidím čistou zeď, tak jí to natru? Nevím, nejspíš je to víc než tvůrčí potřeba nějaká nespokojenost, plus samozřejmě "anti-systém", vzdor systému, vzdor pokusu o řád, ve kterém žijeme a který většina, mainstream, akceptuje. Podle mě je to dost podobné, jako když jdou stovky naštvaných lidí demonstrovat proti pandemickému zákonu nebo proti uprchlíkům. Našli si záminku být proti a ono to jde, ono se za prvé celkem nic neděje a za druhé to nic nestojí. Sprejery v naprosté většině případů přece nikdo nechytí, jinak by ty brutální klikyháky neřvaly na kolemjdoucí, kam oko pohlédne.

Co mají společného graffiti, všude parkující auta a vetřelec jménem reklama

Nedávno jsem na Twitteru zaznamenal tuto výzvu: "Challenge: udělejte fotku ULICE v Praze, která nevypadá jako parkoviště. Ultra hard mode: fotka ulice, kde není auto." Jednak si dovedu představit dost podobnou výzvu, jež by se vztahovala na graffiti - a jistě, takové ulice

se stále ještě najdou, ale není jich zas tolik. Za druhé jsem si však při té výzvě uvědomil ještě jiný typický aspekt našeho městského života, jímž jsou právě automobily.

Příklad: jdete Kaprovou ulicí ke Staroměstskému náměstí (viz příložená galerie). Samozřejmě tu řádili sprejeři, byť si toho místní už asi ani nevšimnou, jsou zvyklí. Ale ještě něco, zvednete oči k té krásné dámě s kapry pod rozpaženýma rukama na jednom z domů, pak shlédnete dolů a vidíte desítky ošklivých, špinavých, zaparkovaných vozů. Tu ulici nehyzdí jen graffiti, ale taky auta. Snad ani neexistuje ulice bez aut, přitom vozy ulice nejen obsazují, zaplavují, ale taky hyzdí. Prostě to s nimi není hezké; a vadí to dnes ještě někomu? Není pak záplava hnusných, beztalentních, bezduchých graffiti něco srovnatelného? - Rozdíl tkví v tom, že reklamy se můžeme zbavit, ale parkujících aut ne, skrýt je někam pod povrch, odstranit z ulic, to je nejen u nás hudba daleké budoucnosti.

Tím nekončím. Města a okolí ulic, silnic a dálnic, jinak často krásné, zaplavuje ještě jiný mor, nejen ty megatuny plechu na kolech, ale též reklama. S reklamou je to v něčem podobné a v něčem ještě složitější než s automobily. Podobné v tom, že jsme jí přivykli a že nás tiše či hlučně obestírá a zaplavuje. Jiné v tom, že se vetřela naprosto všude a že ji někdo možná - občas, některou, považuje dokonce za krásnou. Nebo alespoň za "dekorativní". A reklama zachvacuje jak veřejný prostor, tak i virtuální svět na sítích a v médiích, a možná ještě mocněji destruuje naše okolí i nás samotné.

Asi málokdo bude souhlasit, že v rozlezlém, prostor zošklivujícím, destruuujícím a jaksi beznadějném graffiti je něco, co se silně podobá plechovým aut'ákům hyzdícím ulice a reklamám, jež tak rády okupují naši mysl. Možná v těch čmáranicích, jež většinou postrádají ducha, nápad, nějakou špetku kumštu, můžeme vidět většinou asi nevědomý vzdor k jiným ošklivostem, jímž už bez odporu, dokonce s jistým uspokojením a návykem podléháme.

Přesto by bylo fajn, kdyby se proti zohydování, mučení zdí, domů, podchodů, výloh, košů, cedulí, laviček, vlaků, autobusů, aut, no prostě všeho, co lze pomalovat, něco skutečně dělalo. Třeba by se to stalo symbolem odporu k neuznávání čehokoli veřejně společného a prospěšného.